

UDK 930.85(497.16)
Stručni rad

Helena DRAGIĆ (Mostar)
Filozofski fakultet Sveučilišta u Mostaru

DUKLJANSKI KRALJ SVETI VLADIMIR U HRVATSKOJ KNJIŽEVNOSTI I CRNOGORSKOJ TRADICIJI

Rad obuhvaća deset poglavlja: 1. Podrijetlo Vladimira, 2. Napad cara Samuila na Vladimirovo kraljevstvo, 3. Županova izdaja Vladimira, 4. Vladimirovo sužanjestvo, 5. Vladimir i Kosara, 6. Pogubljenje Vladimira, 7. Vladimir u hrvatskoj usmenoj književnosti, 8. Smrt Vladislava, 9. Duklja nakon Vladimirove smrti, 10. Crnogorska tradicija o Vladimiru.

Ključne riječi: *Vladimir, Kosara, prijevara, mučeništvo, pogubljenje*

Uvod

Duklja je najstariji naziv za oblast oko Skadarskoga jezera. Naziv baštini po ilirskom plemenu Dokleata.¹ Iliri su indoeuropskoga podrijetla, a u prapovijesnoj i antičkoj epohi živjeli su na zapadnomu Balkanu: područja iznad Makedonije i Tracije do Dunava. Zbog zemljopisne udaljenosti i vanjskih utjecaja ilirska su plemena razvila različite kulture. Vjerovali su u različite bogove. Govorili su sličnim jezicima. Najveći su utjecaj na Ilire imali Kelti i Grci. Iliri su bili razjedinjeni. Međusobno su ratovali. Ratovali i s Grecima, Makedoncima i Rimljanima. Grci su u 8. st. prije Krista osnovali svoje kolonije na ilirskoj obali (*Epidamnos*), a u 4. st. prije Krista osnovali su kolonije na istočnoj Jadranskoj obali (*Issa, Pharos*). Enheleji su stvorili moćnu državu u južnoj Iliriji koja je na vrhuncu moći bila u 8./7. st. pr. Krista. Državu su stvorili i Taulanti i Dardanci. Nakon toga stvorena je moćna ilirska država koja se prostirala od srednjodalmatinskih otoka na sjeveru do Epira na jugu te Dardanije i Makedonije na istoku. Česti su ratovi uništili moćnu ilirsku državu 168. godine prije Krista.

¹ Srušeni rimski grad Doclea nalazio se u slijevu Zete i Morače (kraj današnje Podgorice).

Brojne grandiozne ilirske *gradine* do naših dana nijemo svjedoče o ilirskoj materijalnoj kulturi. Mnogobrojne su povijesne predaje koje se i danas, nakon dvije tisuće i dvjesto godina. Pripovijedaju o kraljici Teuti.² Ilirskoga su podrijetla rimski carevi, primjerice: Aurelijan, Proba, Dioklecijan, Konstantin. Sveti Jeronim je Ilirac iz Stridona. Godine 620. Duklju su osvojili Slaveni. Stalno je bila izložena pretenzijama Bugara, Saracena³ i Mlečana.

Godine 1089. papa Klement III. osnovao je Dukljansko-barsku nadbiskupiju sa sjedištem u Baru. Grgur (Zadar, prva polovica 12. st. – Zadar, 1198 ?) bio je dukljanskim nadbiskupom sa sjedištem u Baru (1173.–1195).⁴ Poznat je pod nazivom pop⁵ Dukljanin. Napisao književno-povijesno djelo koje se, po Dubrovčaninu Ludoviku Tuberu, prozvalo *Ljetopisom*. Prema Ferdi Šišiću, u 14. stoljeću to se djelo nazivalo *Hrvatska kronika*. U njemu Dukljanin piše o dukljanskoj povijesti od 5. do 12. stoljeća. Dukljanin navodi i neke događaje iz Hrvatske i Raške.⁶ Posebno mjesto u *Ljetopisu* zauzima dukljanski kralj Vladimir.

Mavro Orbini (Dubrovnik, vjerojatno pol. 16. st. – Dubrovnik, 1611.), bio je protureformator, povjesničar, panslavist, benediktinac na Mljetu, Stonu i Braču. *Kraljevstvo Slavena* ili *Povijest dom Mavra Orbinija Dubrovčanina, opata mljetskog* nastalo je temeljem Dukljaninova *Ljetopisa*, usmenih predaja i drugih vrela, posvećena je gosparu Marinu, gospara Andrije Bobaljevića, po čijem je nalogu knjiga i napisana. Knjiga počinje Orbinijevim obraćanjem

² Nedostatni su povijesni podatci o podrijetlu najljepše kraljice Teute. Na prijestolje je stupila 231. g. prije Krista nakon smrti supruga Agrona. Po nekim suvremenim predajama u Boko-kotorskom zaljevu Agrona je otrovao njegov vojskovođa Demetrije Hvaranin, koji mu je u znak dobrodošlice nakon izvršene pobjedonosne vojne akcije dao ispititi vrč vina u koje je usuo otrov. Po povijesnim izvorima kraljica Teuta vladala je u ime svoga malodobnoga pastorka Pinesa. U to vrijeme moćna ilirska država prostirala se od lijeve obale Neretve do Epira obuhvaćajući sve otoke osim Visa. Nakon pokušaja da zavlada Visom zaratila je s Grcima koji su u pomoć pozvali Rimljane 229. g. pr. Krista. U tomu ratu (229. pr. Kr. – 228. pr. Kr.) Teuta je poražena. Povukla se u Rhizon (Risan, mjesto u današnjoj Crnoj Gori i bila prisiljena plaćati ratnu odštetu i danak te ograničiti kretanje naoružanih brodova. Rimljanima je pripao prostor do ušća Drima, a Hvarom i susjednim otocima zavladao je rimski vazal Demetrije Hvaranin. Vidi: Marko Dragić, *Ilirske teme u suvremenom narodnome pripovijedanju*, „Osmišljavanja“, Zbornik u čast 80. rođendana akademika Miroslava Šicela, Sveučilište u Zagrebu, Filozofski fakultet, FF-Press, priredio Vinko Brešić, Zagreb, 2007., str. 153–171.

³ Saraceni je bizantski i latinski naziv kojim su u ranom srednjovjekovlju nazivani sredozemni arapski islamizirani narodi. Iz sjeverne Afrike su prodrli i osvojili: Maltu, Siciliju, Korziku, Sardiniju i Kalabriju, te se učvrstili u Ulcinju.

⁴ Papa Aleksandar III. dodijelio mu je nadbiskupski naslov.

⁵ Pop je skraćenica od pater omnium pauperum (otac svih siromaha).

⁶ *Hrvatski leksikon, II. svezak, L–Ž*, glavni urednik Antun Vujić, Naklada Leksikon d. o. o., Zagreb, 1997, str. 43.

čitateljima u kojem je ustvrdio kako su slavna djela Slavena pomračena gustom magluštinom i gotovo pokopana u vječnoj noći zaborava jer naši pređi nisu imali učenih muževa koji bi svojim djelima prenosili slavu roda slaven-skoga.⁷ Godine 1601. objavio je *Kraljevstvo Slavena*. Djelo je napisano u duhu katoličke obnove,⁸ težnji za ujedinjenjem Slavena i njihovim oslobađanjem od osmanskoga ropstva. U trećem dijelu *Kraljevstva Slavena* (1601.) koji je nazvan *Povijest kraljeva Dalmacije i drugih okolnih ilirskih krajeva. Od ljeta Gospodnjega 495. do 1161.* U tom je dijelu i legenda o kralju Vladimiru. *Kraljevstvo Slavena* najviše je osporavao Ivan Lučić.

Međutim, to su Orbinijevo djelo koristili Ivan Gundulić, Junije Džono Palmotić, Jerolim Kavanjin, Juraj Rattkay, Pavao Ritter Vitezović, Filip Grabovac, Andrija Kačić Miošić, Ivo Andrić i mnogi drugi. Orbinijevo *Kraljevstvo Slavena* bitno je utjecalo na početke srpske i bugarske historiografije, a 1723. godine prevedeno je i na ruski jezik. (Neki Mavra Orbinija nazivaju *ocem srpske povijesti*.) Napisao je i *Zrcalo duhovno od početka i svrhe života čovičanskoga* (Mleci, 1630.)⁹

1. Podrijetlo Vladimira

Kralja Hvalimira naslijedio je sin Miroslav, koji je brodicom krenuo u posjet starijem bratu Petrislavu. Međutim, podigla se velika oluja u kojoj je Miroslav nastradao. Budući nije imao nasljednika, naslijedio ga je brat Petrislav, koji je dobio sina Vladimira.¹⁰ Kada je Petrislav preminuo, sahranjen je u crkvi Svete Marije u Gazenima.

⁷ Navodim prema: Marko Dragić, *Književnost katoličke obnove i prvoga prosvjetiteljstva (Hrvatska barokna književnost)*, Filozofski fakultet Sveučilišta u Splitu, Split, 2006., www.ffst.hr, str. 32–34.

⁸ Do katoličke obnove dolazi nakon *Tridentskoga sabora*, koji je djelovao s prekidima 1545.–1548, 1551.–1552., 1562.–1563. a sazvao ga je papa Pavao III. s podrškom cara Karla V. Svega je nekoliko biskupa sudjelovalo na 1. i 2. dijelu Sabora, a na 3. dijelu gotovo svi dalmatinski biskupi. Zapaženu ulogu imali su Juraj Drašković i Andrija Dudić. Biskupi u domovini provode odredbe Tridentskoga sabora te osnivaju sjemeništa, pučke i srednje škole.

⁹ Navodim prema: Marko Dragić, *Književnost katoličke obnove...*, str. 31.

¹⁰ Pavao Ritter Vitezović piše da je to ime dobio prema miroljubivi vladar. Vidi: Pavao Ritter Vitezović, *Život i mučeništvo blaženog Vladimira, hrvatskog kralja*, u: *Hrvatski latinisti II*, Pisci 17.–19. Stoljeća, (ur. Rafo Bogišić), Zora i Matica Hrvatska, PSHK, Zagreb, 1970., str. 156.

Naslijedio ga je sin Ivan¹¹ Vladimir (oko 978. – 1016.), mučenik, bio je dukljanskim kraljem. Stolovao je u Krajini kod crkve Prečiste Krajinske, na zapadnoj obali Skadarskoga jezera. Isticao se ljepotom, dobrotom, mudrošću i svetošću. Vitezović piše: „Mir, naime, koji je Krist, Spasitelj ljudskoga roda, preporučio apostolima, on (Vladimir) je uvijek njegovao da, neokaljanih ruku i srca, nije pružao oružan otpor čak ni žestokom neprijatelju.“¹²

2. Napad cara Samuila na Vladimirovo kraljevstvo

Bugarski car Samuilo (oko 938. – 1014.), doznajući da je dukljanski kralj Vladimir još uvijek momčić i odan pobožnosti i miru,¹³ sa svojom vojskom provalio je u Dalmaciju. Suočen s mnogo jačom silom Vladimir je želio sačuvati vojsku od pogibelji te se s vojskom povukao na planinu Oblik. (Pavao Ritter Vitezović u navedenom djelu (str. 158.) piše da se Vladimir sa svojim prvacima, dvorjanicima i pukom povukao u klanac brda Taraboš.)¹⁴ Međutim, ondje je bilo mnoštvo zmija otrovnica koje su ubijale ljude i životinje. Vladimir se molitvom obratio Bogu da ga oslobodi od zmija. Bog je uslišao njegovu molitvu, te ondje više nema zmija otrovnica.¹⁵

Konstantin VII. Porfirogenet (905.–957.) u svom znamenitom djelu *O upravljanju carstvom* (oko 950. godine) navodi i legendu o sv. Pavlu koji je na Mljetu oduzeo otrov zmijama. Katolički biskup iz Bara, pop Dukljanin,¹⁶ u svom *Ljetopisu* (12. st.)¹⁷ donosi slično predanje za brdo Oblik. Na Cresu je živa tradicija po kojoj je na tom otoku *Osorski* biskup Gaudencije¹⁸ protjerao otrovne zmije. Isto je učinio i sveti Dominik u Južnoj Italiji.¹⁹

¹¹ Vidi: *Leksikon ikonografije, liturgike i simbolike zapadnog kršćanstva i Uvod u ikonologiju Radovana Ivančevića*, priredio Anđelko Badurina, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1990, str. 284–285.

¹² Isto.

¹³ Isto.

¹⁴ Isto, str. 158.

¹⁵ Mavro Orbini, *Kraljevstvo Slavena* (priredio Franjo Šanjek), Zagreb, 1999, str. 285.

¹⁶ *Hrvatski leksikon*, II. svezak, L–Ž, gl. ur. Antun Vujić, Naklada Leksikon d. o. o. Zagreb, 1997, str. 415.

¹⁷ Vidi: Ivan Mužić, *Hrvatska kronika 547–1089*, V izdanje (preveo s latinskoga prof. Hraste Nečas Danijel – Filozofski fakultet Zadar), Marjan tisak, Split, 2002., str. 192–206.

¹⁸ Vidi: Hrvoje Hitrec, *Hrvatske legende*, Školska knjiga, Zagreb, 2007, str. 17–19. Hitrec Gaudencija naziva Gaudentom.

¹⁹ Vidi: *Povijest hrvatske književnosti*, knj. 1, napisale Maja Bošković-Stulli i Divna Zečević, Liber, Mladost, Zagreb, 1978., str. 72.

3. Županova izdaja Vladimira

Samuilo je s dijelom vojske zauzeo podnožje planine Oblik, a s drugim dijelom vojske opsjedao je grad Ulcinj.²⁰ Shvatio da se ne može domaći Vladimira te ga je počeo mamiti da dođe do njega, čvrsto mu obećavši da mu neće naškoditi. Kad Vladimir to nije prihvatio, župan toga mjesta kojega je Samuilo obećao nagraditi, počeo je nagovarati Vladimira da ode k Samuilu.

Vladimir je želio spasiti vojsku, te im je okupivši ih rekao:

Nužda me sili (kako mi se čini), predraga braćo moja, da u ovom trenutku udovoljim onoj evanđeoskoj izreci koja kaže: „Dobrom se pastiru pristoji založiti dušu za spas svoga stada.“ (Iv. 10,11.) Bugarin obećaje sve vas pustiti neozlijeđene ako ja siđem i odem porazgovarati s njime; ako pak ne učinim tako, prijeti da neće napustiti položaj sve dok svi ne izginemo od gladi. Bolje je, dakle, da se predam u njegove ruke na milost i nemilost nego li da vas sve odvedem u velike patnje i nevolje.²¹

Potom se uputio Samuilu koji je pak pogazio obećanje te ga je utamničio u Prespu kod Ohrida. Samuilo je nastavio pustošiti Dalmaciju. Poharao je sve do Zadra; spalio Kotor i Lauziju, te se preko Bosne i Raške vratio u Bugarsku.²²

4. Vladimirovo sužanjstvo

Sve to vrijeme Vladimir je u okovima dostojanstveno podnosio sva mučenja u tamnici, posteći i moleći Boga da mu se smiluje. Jedne noći Vladimiru se u snu ukazao anđeo i navijestio mu da će biti oslobođen; da će ga Gospodin izbaviti iz zatočeništva i da će mu mučeništvo osigurati kraljevstvo nebesko. To je Vladimiru vratilo snagu, te se još zdušnije posvetio postu i molitvama.²³

U hrvatskoj je tradicijskoj kulturi kao i u Bibliji načelo dobra i zla „neprijeporna konstanta“.²⁴

5. Vladimir i Kosara

Kosara (oko 978. – ?), kći kralja Samuila, zatražila je od oca dopuštenje da zatočenicima umije glavu i opere noge.²⁵ Vidjevši Vladimira, blaga,

²⁰ Ivan Mužić, *op. cit.*, str. 192.

²¹ Mavro Orbini, *op. cit.*, str. 286.

²² Ivan Mužić, *op. cit.*, str. 192.

²³ Mavro Orbini, *op. cit.*, str. 287.

²⁴ Stipe Botica, *Biblija i hrvatska kulturna tradicija*, Vlastita naklada, Zagreb 1995, str. 76.

čedna, puna božanske mudrosti i razboritosti, te veoma dostojanstvena, zadrži se i porazgovara s njim: „činilo joj se da mu je govor sladi od meda i saća.“²⁶ Stoga se Kosara sažali nad njim i, zadivljena njegovom ljepotom i svetošću, zavoli ga. Otišla je ocu, klekla pred njim i rekla mu: „Moj oče i gospodaru, znam da mi kaniš dati muža kako je običaj, a sada ako tvoje veličanstvo hoće, ili mi daj za muža kralja Vladimira, kojega držiš u okovima, ili znaj da ću prije umrijeti nego uzeti za muža drugoga.“²⁷

Samuilo je mnogo volio kćerku te je uslišio njezinu molbu. Oslobodio je Vladimira i kad je po kraljevskom običaju proslavio svadbu, zagmuo ga je kraljevskom odorom i povratio mu kraljevstvo kojemu je pridodao Drač, a Vladimirovu stricu Dragimiru vratio je Trebinje i sve što mu je bio oduzeo.²⁸

Vladimir je suprugu Kosaru poveo sa sobom i u svetosti nastavio kraljevati. Nakon Samuilove smrti naslijedio ga je njegov sin Radomir koji je zauzeo sve grčke zemlje do Konstantinopola. Car Bazilije se uplašio da će ostati bez carstva, te je potajno poslao izaslanike Radimirovu bratiću Vladislavu, poručivši mu: „Zašto ne osvetiš krv svojega oca? Primi od mene zlata i srebra koliko budeš htio i budi s nama u miru, te primi kraljevstvo Samuela, koji je ubio tvojeg oca i svojeg brata. A ako možeš ubij njegova sina Radomira, koji sada drži kraljevstvo.“²⁹

Kad je to čuo, Vladislav je jednoga dana bio u lovu s Radomirom i, dok su jahali na konjima, udario je i ubio Radomira.

Vladislav je mislio kako njegovo kraljevstvo neće biti mirno dok je Radimirov svak (zet) Vladimir živ, te ga je počeo mamiti sebi.³⁰ Kosara nije dopustila Vladimiru da ide Vladislavu, govoreći mu: „Moj gospodaru, nemoj ići, da ti se – ne bilo tako! – ne dogodi isto što mom bratu, nego pusti mene da pođem, vidim i čujem kako je kralj. Ako me želi uništiti, neka uništi; samo da ti ne nastradaš.“³¹ Vladislav je Kosaru dočekao sa svim počastima i brojnom pratnjom. Ponovno je poslao svoje ljude sa zlatnim križem zaklinjući se: „Zašto oklijevaš doći? Evo, tvoja je žena kod mene i nikakvo zlo nije pretrpjela, nego uživa počasti od mene i mojih. Primi vjeru križa i dođi, da te vidim pa da se sa svojom ženom vratiš u svoj kraj s počastima i darovima.“³²

²⁵ Ivan Mužić, *op. cit.*, str. 193.

²⁶ Pavao Ritter Vitezović piše da je to ime dobio prema miroljubivi vladar. Vidi: Pavao Ritter Vitezović, *Život i mučeništvo...*, str. 156.

²⁷ Ivan Mužić, *op. cit.*, str. 193.

²⁸ Isto, str. 193.

²⁹ Isto, str. 193.

³⁰ Mavro Orbini, *op. cit.*, str. 286.

³¹ Ivan Mužić, *op. cit.*, str. 194.

³² Isto, str. 194.

Vladimir mu je odgovorio: „Znamo da naš Gospodin Isus Krist, koji je trpio za nas, nije pribijen na zlatan ili srebren križ, nego na drven; zato, ako je tvoja vjera istinita i istinite tvoje riječi, pošalji mi drven križ po rukama pobožnih ljudi, a ja ću doći vjerom i vrlinom našega Isusa Krista uzdajući se u životvorni križ i skupocjeno drvo.“³³

Vladislav je dva biskupa i pustinjaka s drvenim raspelom uputio s riječima: „Otidite k Vladimiru, pokažite mu križ ovi i recite da sam se na njemu zakleo da mu neću nikakve privare učiniti.“³⁴ Došli su k Vladimiru sa drvenim raspelom nad kojim su se zakleli da se Vladimiru neće dogoditi nikakvo zlo.

Vladimir je, primivši križ, poklonio se do zemlje, poljubio ga i spremio u njedra i sa šačicom svojih ljudi krenuo Vladislavu. Međutim, Vladislav je poslao zasjedu da ubije Vladimira. Oni koje je Vladislav poslao da ubiju Vladimira vidješe da je uz njega mnoštvo vojske s krilima i kopljem u ruci. Bija-hu to anđeli.

Oni koji su poslani da ubiju Vladimira, vidjevši anđele Božje, pobjegoše.

6. Pogubljenje Vladimira

Vladimir je sretno stigao u Preslav Vladislavu, koji je bio za objedom. Vidjevši da Vladimir nije ubijen, naljutio se i zapovijedio da mu odrube glavu.

Kad je Vladimir vidio da je prevaren, okrenuo se biskupima i rekao: „O časni ljudi, zašto me izdaste? Što Vas je nagnalo da prisegnete nad križem Gospodnjim, što ga donijeste sa sobom, da mi nećete nanijeti nikakva zla? Zar mislite da će Bog trpjeti takva zlodjela?“³⁵ Biskupi su stajali pogнутe glave. Vladimir ishodi pričest prije nego mu odrube glavu. Poljubi križ rekavši: „Prečasni ovaj križ nek' mi zajedno s vama bude svjedokom u ovaj dan Gospodnji da ću umrijeti nevin.“³⁶ Potom je poljubio križ i uz plač svih prisutnih izišao pred crkvu, a pred crkvenim vratima odmah su ga ubili i od-rubili mu glavu. Bilo je to 22. svibnja 1016. godine.

Biskupi mu, uz himne i hvalospjeve, tijelo pokopaše u crkvi, a na grobu njegovu mnogi bolesni ozdraviše. Noću se na grobu ukazivalo svjetlo i mnoštvo gorućih svijeća.³⁷ Vidjevši to, Vladislav ostane zgranut i dopusti Kosari da muža danonoćno oplakuje i da ga pokopa gdje god hoće.³⁸

³³ Ivan Mužić, *op. cit.*, str. 194.

³⁴ Andrija, Kačić Miošić, *Razgovor ugodni naroda slovinskoga*, Matija Antun Reljković, *Satir iliti divji čovik*, (priredio Josip Vončina), Sveučilišna naklada Liber, Zagreb, 1988., str. 180.

³⁵ Mavro Orbini, *op. cit.*, str. 288.

³⁶ Isto, 289.

³⁷ Ivan Mužić, *op. cit.*, str. 195.

³⁸ Mavro Orbini, *op. cit.*, str. 289.

Prema *Ljetopisu popa Dukljanina*, Vladimirovo je tijelo preneseno, najkasnije u proljeće 1018. godine, u crkvu Svete Marije u Krajini. Njegovo tijelo je i dan danas neraspadnuto i iz njega isparava blag miris, a u rukama drži onaj križ koji mu bješe poslao bugarski car. Na dan njegova blagdana mnoštvo hodočasnika hodočasti njegovu grobu. Kosara je prezrela ovaj svijet i u istoj se crkvi zaredila. Kada je umrla, pokopana je u istoj crkvi do nogu svoga muža.³⁹

Prema suvremenim povijesnim vrelima, Vladimirovo je tijelo 1215. godine preneseno u manastirsku crkvu kod Elbasana u Albaniji. Od katoličke Crkve nije kanoniziran, a u pravoslavnoj se štuje od 1861. godine.⁴⁰

7. Vladimir u hrvatskoj usmenoj književnosti

Fra Andrija Kačić Miošić (Brist kraj Makarske, 1704. – Zaostrog, 1760.) u *Razgovoru ugodnomu naroda slovinskoga* (1756., 1759.) navodi proznu i versificiranu legendu o kralju Vladimiru.⁴¹ Stipe Botica u *Hrvatskoj usmenoknjiževnoj čitanci* navodi stihovanu legendu zapisanu u Smokvici na Korčuli:

VLADIMIR I KOSARA

Procmili' je sužanj Vladimire
u tamnici kralja bugarskoga;
cmili teško i nevolja mu je.
Začula ga Kosara divojka,
lipa ćerka kraja bugarskoga.
Ona mu je besidila mlada:
„Što ti mi je, moj sužnji nevojni?
Što niz obraz grozne suze roniš?
Oli ti je stanje dodijalo
u tamnici lošoj kući mojoj?“
Odgovara sužanj Vladimire:
„Duše moja, Kosara divojka,
stanje mi je dodijalo teško
u tamnici lošoj kući tvojoj.

³⁹ Ivan Mužić, *op. cit.*, str. 195.

⁴⁰ *Leksikon ikonografije, liturgike i simbolike zapadnog kršćanstva i Uvod u ikonologiju Radovana Ivančevića*, priredio Anđelko Badurina, Kršćanska sadašnjost, Zagreb 1990, str. 284–285.

⁴¹ Vidi: Andrija, Kačić Miošić, *Razgovor ugodni naroda slovinskoga*, Matija Antun Reljković, *Satir iliti divji čovik*, (priredio Josip Vončina), Sveučilišna naklada Liber, Zagreb, 1988., str. 178–185.

Jur je ovo devet godinica,
nisam vidi' mile majke moje,
ja se nisam junak oženio;
Od tega mi ni na pamet nije,
nego sam se majke uželio
i mojega dvora bijeloga.
Moli babu tvoga velikoga,
da me pusti do dvora mojega,
a na viru opet ću mu doći.“
Besidi mu Kosara divojka:
„Spovidi se, moj sužnji nevojni,
tiho zboriš, ponizno govoriš,
rek bi da si roda gosposkoga?“
Govori joj sužanj Vladimire:
„Ma ja nisam roda gosposkoga,
neg sam sinac kraja slovinskoga,
a sužanj sam starca babe tvoga
Samojila, da ga bor ubije!
Na božju me viru privario,
u tamnicu mene postavio.“
Kad to čula Kosara divojka,
mili Bože, ža' ti joj je bilo,
i šeta se babi u kamari,
i njemu je tiho besidila:
„O moj babo, velo dobro moje,
svi ti sužnji u tamnici cmile,
ma najveće sužanj Vladimire.
Pusti mi ga, babo dobro moje,
za mojega draga zaručnika!“ –
- „Vele luda Kosara divojko,
ti vazimaj ključke od tamnice,
i pusti mi sužnja do jednoga
ma ne sužnja moga Vladimira!“ –
- „O tako ti, babo dobro moje,
ja ti ne ću od krajestva ništa,
neg mi pusti sužnja Vladimira
za mojega draga virenika!“
Više mu se s manjim ne mogaše,
jer se babi vije o grjavce,
on joj dade ključke od tamnice,
da puščiva sužnja Vladimira,
a za nje je draga virenika.

Ona pojde tamnici na vrata,
u tamnicu nogom udarila:
„Ustani se, sužanj Vladimire,
i otari grozne suze tvoje,
jer te draga zaručnica zove!“
Muči sužanj, kako da ne čuje.
Opet mu je mlada govorila:
„Ustani se, moj sužnji nevojni,
i izajdi tamnici na vrata,
jer te zove Kosara divojka,
lipa ćerca kraja bugarskoga.“
Kad izajde tamnici na vrata,
hitila ga za bijele ruke,
i vodi ga u kamare svoje.
Mili Bože, velika ti hvala,
tri barbira ona nahodila;
jedan brije, a drugi ga striže,
a treći mu nojte obrižuje.
Žuta mu je do pojasa brada,
žuti su mu brci do za uho,
kraj mu dava ćercu jedinicu
za njegovu dragu zaručnicu.
I dava mu po krajestva svoga,
pa ga šaje dvoru bijelomu,
da pozdravi milu majku svoju.⁴²

Usmeno-književni žanrovi se pokatkad preoblikuju. Legendu o kralju Vladimiru fra Andrija Kačić Miošić u *Razgovoru ugodnomu* navodi i u proznom i versificiranom obliku. Kačićeva pjesma obuhvaća 150 stihova.

Navedena lirska pjesma *Vladimir i Kosara* nalazi se i u *Hrvatskim narodnim pjesmama*, knj. VI. 1914. g. Ta pjesma ima 81 stih, dakle, skoro upola manje od Kačićeve pjesme. Usmeno-stihovane legende o kralju Vladimiru obuhvaćaju epizode: usužnjenoga Vladimira, susreta s Kosarom, oslobođanje Vladimira i njegovu ženidbu s Kosarom.⁴³

⁴² Stipe Botica, *Hrvatska usmenoknjiževna čitanka*, Školska knjiga, Zagreb, 1995, str. 119–120.

Vidi i: Stipe, Botica, *Narodni život, običaji i kultura Hrvata do svršetka srednjega vijeka*, u: *Lijepa naša baština*, Portreti, Hrvatska sveučilišna naklada, Zagreb 1998, str. 7–22.

⁴³ Marko Dragić, *Poetika i povijest hrvatske usmene književnosti* (Fakultetski udžbenik) Filozofski fakultet Sveučilišta u Splitu, Split 2008., www.ffst.hr, str. 194.

„Usmenu legendu o kralju Vladimiru, dakle, prvi je zapisao pop Dukljanin. Ta je legenda nadahnula Kačića Miošića da narodnim stilom spjeva *Pismu od kralja Vladimira*. (Nema podataka da li je pjesma o kralju Vladimiru bila u usmenoj komunikaciji prije Kačića.) Vjerojatno je Kačićeva pjesma prešla u usmenu komunikaciju, kako to navodi Maja Bošković-Stulli.“⁴⁴

Tomislav Đurić je napisao i 2005. godine publicirao *Legende puka hrvatskoga (Sto najljepših legendi i povijesnih priča iz hrvatske prošlosti)* među kojima je predaja:

KRALJ VLADIMIR I PRINCEZA KOSARA

Počinjalo je deveto stoljeće od Kristova rođenja kada, nakon smrti oca Petrislava, sin njegov Vladimir, čije ime znači „miroljubivi vladar“, preuzme po baštinskom pravu kraljevstvo Crvene Hrvatske. Mladi kralj držao se evandeoskih riječi da neokaljanih ruku i srca ne pruža oružani otpor čak ni žestokom neprijatelju.

I dok je Vladimir uz odobrenje cijelog naroda mirno sjedio na svojem prijestolju, navali jedne godine bugarski car Samuel s velikom vojskom na Vladimirovu državu – Crvenu Hrvatsku, da bi podvrgao svojoj vlasti ove krajeve Dalmacije. Ali, kralj koji je bio svet čovjek i koji nije htio da itko od njegovih pogine u ratu čedno se ukloni i popne sa svim svojim narodom na brdo Oblak u njegov klanac Taraboš. Ali i tu ga zatekoše jadi. Na brdu bijaše ognjenih zmija od čijeg se ujeda odmah umiralo. Tad se kralj Vladimir pomoli Gospodinu Bogu sa suzama i Bog odagne zmije.

Car Samuel pošalje Vladimiru glasnike da sa svima svojim siđe s brda, ali kralj Vladimir ne pristade, zbog čega župan toga kraja u kraljevoj pratnji, poput izdajice Jude, pošalje Samuelu poruku da će mu predati Vladimira, car mu obeća veliko bogatstvo. Tada Vladimir odluči sam se predati i rekavši svojim: „Bolje je braćo da ja položim dušu svoju za sve vas i predam tijelo svoje da ga posijeku i ubiju, nego da se vi izvirgavate pogibli od mača i gladi.“ Sve ih pozdravi i predade se caru koji ga pošalje u progonstvo i utamniči u svoj carski grad Prespu. Nakon toga car počne rušiti i paliti Dalmaciju te zapali gradove Dubrovnik i Kotor.

Kralj Vladimir je uzničke dane provodio u okovima posteći i moleći se Svevišnjem. Jedne noći pokaže mu se anđeo Gospodnji javljajući mu da će uskoro doći vrijeme njegove slobode.

⁴⁴ Marko Dragić, *op. cit.* Usp. *Povijest hrvatske književnosti*, knj. 1., napisale Maja Bošković-Stulli i Divna Zečević, Liber, Mladost, Zagreb, 1978., str. 72–74.

I tako jednog dana kći cara Samuela, potaknuta i nadahnuta Duhom Svetim, pristupi ocu i zatraži od njega da side sa svojim slugavkama i opere glavu i noge okovanim i zarobljenim, što joj otac dopusti. Gledajući tako i Vladimira i vidjevši da je lijep po izgledu, ponizan, blag i čedan, pun božanske mudrosti i veoma dostojanstven, zadrža se i porazgovara s njim. Činilo joj se da mu je govor sladi od meda i saća. Stoga, sažalivši se nad sudbinom tako vrijedna zarobljenika zavolje Vladimira i zažude ga tajnom pomisli sebi za muža.

Kada se Kosara vratila iz tamnice, baci se ocu pred noge i stane ga moliti: „Oče moj i gospodaru, znam da ćeš mi dati muža, kako je običaj. Stoga sada, ako je po volji tvome veličanstvu, ili mi daj za muža kralja Vladimira, koga držiš u okovima, ili znaj da ću prije umrijeti, nego se udati za drugoga.“ Samuel pristane na zamolbu svoje jedinice princeze Kosare to veselije što je znao da je Vladimir kralj i da je potekao od kraljevskog roda.

Oslobodi ga iz okova, odjene ga u kraljevske haljine, dobrostivo ga pogleda i zagrlji u očinski poljubac. Tada mu pred svim dvorjanicima obeća kćer Kosaru za ženu i proglasi ga kraljem i svojim zetom vrativši mu njegovo kraljevstvo.

I tako je kralj Vladimir živio sa svojim ženom Kosarom u svestosti i čistoći te vladao narodom u Božjoj pravednosti i strahu, sve dok ga na prevaru ne domami Samuelov nasljednik Vladislav. Vladimir sam izađe pred vojnike koji ga ubiše.

Ubrzo crkva proglasi Vladimira blaženim, a njegova žena Kosara, postavši redovnica, završi život kasnije – i sahraniše je do nogu muža njezinoga.⁴⁵

8. Smrt Vladislava

Vladislav je zauzeo Vladimirovo kraljevstvo. Dok je jedne noći kod Drača objedovao za stolom, pojavi se pred njim čovjek nalik Vladimiru i s mačem u ruci. Vladislav se poplaši, stane dozivati vojsku: „Dotrčite, moji vojnici, dotrčite, i branite me, jer me Vladimir hoće ubiti.“ Rekavši to, ustao je sa stolice i htio pobjeći, „ali odmah udaren od anđela pao je na zemlju i umro tijelom i dušom“. Svi su se njegovi prvaci i vojnici preplašili i odmah zapalili vatru po šatorima i razbježali se.⁴⁶

⁴⁵ Tomislav Đurić, *Legende puka hrvatskoga (Sto najljepših legendi i povijesnih priča iz hrvatske prošlosti)*, Meridijani, Samobor, 2005, str. 18–19.

⁴⁶ Ivan Mužić, *op. cit.*, str. 195.

9. Duklja nakon Vladimirove smrti

Kad je za to čuo Vladimirov stric Dragimir, s mnoštvom vojske krenuo je povratiti staro kraljevstvo. Stigao je u Kotorski zaljev, te naredio narod prebaciti preko tjesnaca. Kotorani su pripremili čamce i u znak gostoprimstva donijeli mu u izobilju kruha, vina i svakojake hrane, te su ga čamcem prebacili na otok Sveti Gabrijel. Dok se pripremala gozba, Kotorani su vidjeli da je njih mnogo, a sa carem je malobrojna vojska i da mu nitko s kopna ne može doći u pomoć. Međusobno su razgovarali: „Bugarski je car mrtav, i mrtvi su kraljevi ove zemlje; on je jedini preostao od njihove loze. Ako on poživi i dobije zemlju, neće nam biti dobro, jer će nas tlačiti kao što su nas tlačili drugi kraljevi koji su bili njegovi očevi i braća. Ubijmo ga dakle i više neće biti nikoga iz njihove loze koji bi tlačio i mučio nas i našu djecu.“⁴⁷

Dok su sjedili gosteći se i napivši se vina skočili da ubiju cara, a on je ušao u crkvu i branio se mačem. Neki su se popeli na krov i, gađajući ga kamenjem i drvima, ubili ga. Potom su ušli u čamce i pobjegli, a narod, vidjevši što se dogodilo, vratio se svojim domovima.

Dragimirova žena nakon muževljeve pogibije s dvjema kćerima vraćala se svome ocu Ljutomiru, glavnom raškom županu.⁴⁸ Budući je bila trudna, u Drinskoj županiji u mjestu Brusno rodila je sina Dobroslava, koji je odgajan u Bosni, te u Dubrovniku i ondje oženio nećakinju negdanjega bugarskog cara Samuila, s kojom je izrodio pet sinova po imenu: Gojslav, Mihala, Saganek, Radoslav i Predimir.⁴⁹

Doznajući za smrt bugarskoga cara Vladislava, grčki car Bazilije s mnogobrojnom vojskom pokori Bugarsku, Rašku, Bosnu,⁵⁰ čitavu Dalmaciju i sve primorske oblasti. Dobroslav je bio mudar i snalažljiv i ponašao se kao grčki saveznik, a potajno im je davao savjete da prema narodu budu okrutni. Narodu je, pak, govorio: „Zašto podnosite tako veliko zlo od Grka? Nepravedno vam sude, ali odnose vam dobra, obljubljuju žene, vaše kćeri djevice obeščašćuju i sramote. Nikad vam nisu moji očevi, koji su bili kraljevi prije mene, činili takve stvari. To je veliko i teško zlo.“ Zbog toga ga je narod zavolio, a Grke žestoko zamrzio. Jednoga dana narod se dogovorio i pobunio pobivši sve grčke velikaše. Potom su poručili Dobroslavu da dođe i preuzme kraljevstvo svojih očeva. Dobroslav je došao sa svojim sinovima i počeo ratovati s Grcima, osvojivši zemlju sve do Aplize. To je ražestilo grčkog cara, koji je pozvao svoga vojvodu Armenopola, i zapovijedio mu da napadne Dobroslava i njegove sinove. Grčka je vojska uspjela prodrijeti do zetske granice.

⁴⁷ Ivan Mužić, *op. cit.*, str. 196.

⁴⁸ Mavro Orbini, *op. cit.*, str. 290.

⁴⁹ Ivan Mužić, *op. cit.*, str. 196.

⁵⁰ Mavro Orbini, *op. cit.*, str. 288.

Kralj Dobroslav je četvoricu sinova poslao u Vranje da ondje dočekaju grčku vojsku, a sa sinom Radoslavom sa zapada je napao Grke. Moćan i vješt Radoslav došao je do grčkoga zapovjednika, udario ga mačem i zbacio s konja. To je Grke uplašilo te su se nagnali u bijeg, pri čemu su mnogi izgинуli. One koji su mislili da su spašeni, dočekali su kraljevi sinovi na istoku i poubijali ih. Tako je Dobroslavljevo kraljevstvo svakodnevno raslo. Kralj je sinu Radoslavu u znak njegovih zasluga dao županiju Gacko.⁵¹

Grčki car je raškom županu, bosanskom banu i helmanskom prvaku poslao izaslanike s mnogo zlata i srebra kako bi udarili na Dobroslavljevo kraljevstvo. Car je, također skupio mnogobrojnu vojsku kod Skadra i uputio ih prema kraljevstvu Dobroslavljevu. Prešli su rijeku i stigli na ravnici kod Bara.

Dobroslav je vidio nadmoćnu vojsku, okupio je sinove i rekao im: „Vidite, najdraži sinovi, da je grčka vojska velika, a nas je u usporedbi s njima vrlo malo; oduprijeti im se bitkom, čini mi se nikako nismo u stanju. Zato ćemo postupiti ovako: dvojica od vas Gojslav i Radoslav, neka ostanu, a ostala trojica uzmite po desetoricu vještih s trubama i rogovima i uspnite se na brda i raširite po vrhovima brda, tako da se učini da su Grci u sredini. A ja ću s onima koji budu sa mnom usred noći navaliti na njihov tabor. A kad začujete zvuk trube i roga, vi slično tomu okolo s brda podignite buku iz truba i rogovima i vičite iz sveg glasa. Poslije toga postupno siđite i približite se njihovu taboru, a kad budete blizu, nemojte se bojati, nego budite hrabri i muški se borite, jer će nam ih svemogućí Bog predati u ruke.“⁵²

U Baru je živio prijatelj kralja Dobroslava i, htijući prestrašiti Grke, prišao grčkom zapovjedniku Kurziliju i rekao mu da pazi kako će se izvući jer je sa svih strana opkoljen mnoštvom. To se proćulo među grčkom vojskom i počela je vladati panika. Kralj je noću krenuo sa dogovorenim planom. Usred noći stigao je do grčkoga tabora i navalio na njih. To je Grke zbunilo, a kada su se začule trube, rogovi i galama sa svih strana, grćka je vojska bježala. Kralj i njegovi sinovi silno su udarili na Grke, pobivši ih i zarobivši mnogo. Gojslav u šumi nije od prašine i krvi prepoznao oca, udario ga je, ali ga nije ozlijedio jer ga je po glasu prepoznao. Tada je kralj stao na to mjesto i prozvao ga *Božja Milost*.⁵³

Kurzilije je u bitci teško ranjen, ali je uspio doći u ravnici grada Skadra, gdje je i umro. Na tom je mjestu postavljen križ koji se zove *Kurzilijev križ*.

⁵¹ Ivan Mužić, *op. cit.*, str. 196.

⁵² Isto, str. 197. Usp. Mavro Orbini, *op. cit.*, str. 293.

⁵³ Ivan Mužić, *op. cit.*, str. 198.

Dobroslav je onom Baraninu dao veliku nagradu jer je uplašio Grke. Vladao je dvadeset pet godina. Umro je u Prapratni, u svojem dvoru. Njegovi su se sinovi okupili, oplakali ga i pokopali u crkvi svetoga Andrije u njegovoj kapeli uz veliku čast i slavu.

Potom su se kraljevi sinovi sastali s majkom kraljicom i međusobno podijelili zemlje i oblasti svojih predaka. Poslije toga kraljica je s najstarijim sinom Gojslavom i ostalim sinovima vladala, ali se od njih nitko nije nazivao kraljem, nego su se nazivali knezovima. Međutim, kad je Gojslav ležao na bolesničkoj postelji, neki su ljudi iz Tribunije došli i ubili ga. Njegova brata Predimira uhvatili su i ubili, a za svojega poglavara izabrali su Domaneka.

Kad su za to čula preostala trojica braće otišli su u Tribuniju, uhvatili ubojice i pogubili ih najgorom smrću. Međutim, Domanek se uspio spasiti. U to je vrijeme kraljica umrla, a naslijedio ju je sin Mihala, koji je imao sedam sinova.⁵⁴

10. Crnogorska tradicija o Vladimiru

Mnogi su starozavjetni pisci ukazivali na značaj tradicijske kulture. Poticajne su poruke svetoga Pavla: „Prema tome, dakle, braćo, budite postojani i držite predaje kojima smo vas poučili bilo usmeno, bilo pismom! Naređujemo vam, braćo, u ime Gospodina, Isusa Krista, da se klonite svakoga brata koji neuredno živi i ne drži se predaje koju ste od nas primili.“ (2 Sol 2, 15)⁵⁵

Godine 2003. UNESCO je donio Povelju kojom se ukazuje na nužnost čuvanja nematerijalne baštine koja je osobito ugrožena i iznimno je važan čimbenik u očuvanju identiteta naroda.

Paradigmatske su i riječi Pape Ivana Pavla II.: „U ovim je krajevima, u kojima su se stoljećima susretali različiti svjetonazori, potrebno nastaviti zajedničko zalaganje za kulturu, ne upadajući u neplodna suočavanja, nego gajeći poštivanje i pomirbu. To pak ne znači da se zbog toga valja odreći vlastitog identiteta i kulture. Korijeni, baština i identitet svakog naroda, u svemu što im je istinski ljudsko predstavljaju bogatstvo za međunarodnu zajednicu.“

Život i djelo kneza Vladimira nedostatan su istraženi od strane povjesničara (neki ga u svojim djelima i ne spominju), ipak njegov kult među narodom i danas živi. Tomu svjedoče i predaje koje su i danas u usmenoj komunikaciji. Crnogorci i danas, gotovo tisuću godina nakon Vladimirove smrti, na Duhove⁵⁶ iznose relikviju sv. Vladimira na vrh Rumije.

⁵⁴ Vidi: Ivan Mužić, *op. cit.*, str. 197–201.

⁵⁵ Navodim prema: Marko Dragić, *Poetika i povijest...*, str. 7.

⁵⁶ Na taj je dan Isus Krist svojim učenicima podario Duha Svetoga i tako im dao moć govora na više jezika kako bi mogli po svijetu propovijedati Kristovu vjeru. Duh Sveti je u središtu kršćanskoga postojanja. Po Ivanovu evanđelju „Duh je onaj koji oživ-

Zaključak

Krajem 10. i početkom 11. stoljeća područje nekadašnje Duklje predmetom je stalnih pretenzija bugarske vojske. Dukljom je tada vladao mladi knez Vladimir, kojeg je bugarski car Samuilo na prijevazu pobijedio i zatočio u sužanjstvo. Samuilov je cilj bio prodor ka zapadu te pokoravanje Dalmacije i Duklje. Pohod bugarskog cara, te njegovo osvajanje Dalmacije i Duklje zapisao je svećenik iz Bara (Grgur Zdranin), poznat pod nazivom pop Dukljanin. On je u svome *Ljetopisu* iz 12. stoljeća, u kojem navodi kako je Vladimir bio hrabar i častan vladar, koji se zbog ljubavi prema svom narodu, ali i u želji da ga spasi, dobrovoljno predao neprijateljskoj vojsci cara Samuila.

Kralj Vladimir i njegova sudbina ostavili su dubok trag u narodnome pamćenju, a o čemu svjedoči i zapis lirske pjesme u Smokvici na Korčuli, kojom je narodni pjevač opjevao Vladimirovo sužanjstvo, njegovu ljubav sa Samuilovom kćeri Kosarom.

U njoj se spominje Vladimirovo sužanjstvo, vapaj nesretnoga kneza upućen majci, upoznavanje s Kosarom i na koncu Vladimir biva oslobođen tamnice, nakon punih devet godina. Zajedničko svim zapisima koji govore o Vladimiru jeste da se u svim spominje kako se Kosara, posjećujući tamnicu zaljubila u njega, te je molila Samuila, svojega oca da im dopusti brak. Samuilo je na to i pristao, te povratio Vladimiru upravu nad Dukljom.

Bitno je istaknuti kako je Vladimir i za života pokazivao svetačke moći. Katolička crkva Vladimira smatra blaženikom, dok ga je Pravoslavna crkva tek 1861. proglasila svetcem.

Literatura

- Botica, Stipe, *Hrvatska usmenoknjiževna čitanka*, Školska knjiga, Zagreb, 1995.
- Botica, Stipe, *Narodni život, običaji i kultura Hrvata do svršetka srednjega vijeka*, u: *Lijepa naša baština*, Portreti, Hrvatska sveučilišna naklada, Zagreb, 1998.
- Botica, Stipe, *Biblija i hrvatska kulturna tradicija*, Vlastita naklada, Zagreb, 1995.
- Dragić, Marko, *Poetika i povijest hrvatske usmene književnosti* (Fakultetski udžbenik) Filozofski fakultet Sveučilišta u Splitu, Split 2008. www.ffst.hr.

ljuje, a tijelo ne koristi ništa“. (Ivan, 6, 63) Po Duhu Uskrsloga Gospodina „vjernici postaju jedno tijelo, jedan Duh u Kristu“. (*Suvremena katolička enciklopedija, A – E*, priredili Michael Glazier i Monika K. Helwing, Slobodna Dalmacija, Split., 2005., str. 244–245.)

- Dragić, Marko, *Književnost katoličke obnove i prvoga prosvjetiteljstva (Hrvatska barokna književnost)*, Filozofski fakultet Sveučilišta u Splitu, Split, 2006. www.ffst.hr
- Dragić, Marko, *Ilirske teme u suvremenom narodnome pripovijedanju*, „Osmišljavanja“ Zbornik u čast 80. rođendana akademika Miroslava Šicela, Sveučilište u Zagrebu, Filozofski fakultet, FF – Press, priredio Vinko Brešić, Zagreb, 2007., 153–171.
- Đurić, Tomislav, *Legende puka hrvatskoga (Sto najljepših legendi i povijesnih priča iz hrvatske prošlosti)*, Meridijani, Samobor, 2005.
- Hitrec, Hrvoje, *Hrvatske legende*, Školska knjiga, Zagreb, 2007.
- Hrvatski leksikon, II. svezak, L–Ž, glavni urednik Antun Vujić, Naklada Leksikon d. o. o. Zagreb, 1997.
- Kačić Miošić, Andrija, *Razgovor ugodni naroda slovinskoga*, Matija Antun Reljković, *Satir iliti divji čovik*, (priredio Josip Vončina), Sveučilišna naklada Liber, Zagreb, 1988.
- Kekez, Josip, *Usmena književnost*, u: Škreb – Stamać *Uvod u književnost*, IV. poboljšano izdanje, Globus, Zagreb, 1986.
- *Leksikon hrvatskih pisaca*, autor koncepcije Krešimir Nemec, urednici: Dunja Fališevac (*Starija hrvatska književnost*), Krešimir Nemec (*Novija hrvatska književnost*), Darko Novaković (*Hrvatski latinizam*), Školska knjiga Zagreb, Zagreb, 2000.
- *Leksikon ikonografije, liturgike i simbolike zapadnog kršćanstva i Uvod u ikonologiju Radovana Ivančevića*, priredio Anđelko Badurina, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1990.
- Mužić, Ivan, *Hrvatska kronika 547–1089*, V izdanje, (preveo s latinskoga prof. Hraste Nečas Danijel – Filozofski fakultet Zadar), Marjan tisak, Split, 2002.
- Orbini, Mavro, *Kraljevstvo Slavena*, (priredio Franjo Šanjek), Zagreb, 1999.
- *Povijest hrvatske književnosti*, knj. 1, napisale Maja Bošković – Stulli i Divna Zečević, Liber, Mladost, Zagreb, 1978.
- *Suvremena katolička enciklopedija, A – E*, priredili Michael Glazier i Monika K. Helwing, Slobodna Dalmacija, Split, 2005.
- Vitezović, Pavao Ritter, *Život i mučeništvo blaženog Vladimira, hrvatskog kralja*, u: *Hrvatski latinisti II*, Pisci 17.–19. stoljeća, (ur. Rafo Bogišić), Zora i Matica Hrvatska, PSHK, Zagreb, 1970.

Helena DRAGIĆ

**DOCLEAN KING ST. VLADIMIR IN THE CROATIAN
LITERATURE AND MONTENEGRIN TRADITION**

The paper consists of ten chapters: 1. The Origin of the King Vladimir, 2. The Attack of the Tsar Samuilo on the Kingdom of the King Vladimir, 3. The Country Head's Betrayal of Vladimir, 4. The Slavery of Vladimir, 5. Vladimir and Kosara, 6. The Execution of Vladimir, 7. Vladimir in the Croatian Folk Literature, 8. The Death of Vladislav, 9. Doclea After the Death of Vladimir, 10. The Montenegrin Tradition About Vladimir.

Key words: Vladimir, Kosara, betrayal, slavery, execution